

Барсученко І. В.

<https://orcid.org/0009-0004-8643-6303>

АО «ПРЕМ'ЄР-ГРУП»

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена розкриттю викликів та перспектив адаптації законодавства України до стандартів ЄС у сфері запобігання корупції. Загальновідомо, що корупція виступає одним із найнебезпечніших викликів для розвитку сучасної цивілізації. Через підрив довіри до влади та розширення тіньового сектора, це явище стає головною перешкодою для національного розвитку. Витоки української корупції сягають радянських часів, проте остаточно вона закріпилася під час трансформації планової господарської системи в ринкову. Здобуття незалежності принесло не лише свободу, але породило певний хаос, оскільки недосконале законодавство та відсутність правової дисципліни призвели до появи «олігархічних кланів», де політика та бізнес стали нероздільними. Інтеграція до ЄС вимагає від України абсолютної гармонізації вітчизняного права з європейськими антикорупційними стандартами. Це лежить в основі створення прозорої державної системи та забезпечення сталого суспільного розвитку.

Проте імплементація законодавства України до стандартів ЄС у сфері запобігання корупції супроводжується значними інституційними та соціокультурними викликами. Необхідність узгодження масштабного обсягу європейських вимог із вітчизняною правовою системою вимагає консолідованих зусиль усіх гілок влади та громадянського суспільства. Крім цього, неоднозначне тлумачення європейських норм та складнощі їхньої імплементації створюють додаткові проблеми. Ситуацію ускладнює також й низька інституційна спроможність наглядових структур, яким бракує відкритості та результативності у роботі. Відтак, гармонізація українських норм із європейськими є запорукою успішної антикорупційної стратегії, яка гарантуватиме суспільний прогрес і стабільний розвиток держави.

Визначено, що попри активну інтеграцію європейських стандартів у вітчизняне правове забезпечення, процес гармонізації законодавства залишається незавершеним. Подальша адаптація норм є критичною умовою для успішного проходження переговорного процесу щодо членства України в ЄС. Наведено основні виклики та перспективи адаптації українського законодавства з стандартами ЄС у сфері запобігання корупції. Виявлені перешкоди у сферах нормотворчості та інституційної спроможності вказують на необхідність завершення судової реформи та усунення процесуальних перепон, які наразі нівелюють результативність роботи антикорупційних органів. Водночас виокремлені перспективи підтверджують, що Україна має значний потенціал для перетворення на регіонального лідера у сфері цифрової антикорупційної діяльності.

Ключові слова: корупція, запобігання корупції, адаптація законодавства, стандарти ЄС, проблеми, перспективи.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день процес адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу (ЄС) постав фундаментальною основою внутрішньої та зовнішньої політики. В умовах активної фази переговорного процесу щодо членства України в ЄС особливої актуальності набуває питання відповідності вітчизняної нормативно-правової бази міжнародним стандартам, де запобігання

корупції розглядається як показник спроможності держави забезпечити верховенство права та захист фінансових інтересів. Крім цього, актуальність дослідження даної проблематики зумовлена необхідністю всебічної імплементації Директив ЄС, зокрема у сфері захисту викривачів корупції, прозорості бенефіціарної власності та цифровізації процедур декларування активів, що потребує не просто копіювання зарубіжних

норм, а їх органічної імплементації в українську правову систему.

Водночас динаміка сучасних викликів, спричинених потребою у прозорому відновленні країни після воєнних дій, висуває посилені вимоги до інституційної незалежності антикорупційних органів (зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Вищого антикорупційного суду (ВАКС)). В контексті прийняття нової Антикорупційної стратегії до 2030 року виникає гостра наукова та практична потреба в аналізі прогалин у законодавстві, які перешкоджають ефективній мінімізації корупційних ризиків. Недостатня гармонізація норм часто призводить до правових колізій, що використовуються для уникнення відповідальності, а це, своєю чергою, створює загрозу для стабільності фінансової допомоги з боку міжнародних партнерів. Отже, системний аналіз викликів адаптації законодавства є надзвичайно важливим для вироблення ефективного механізму запобігання корупції, який би відповідав високим очікуванням українського суспільства та суворим критеріям європейських інституцій, забезпечуючи незворотність євроінтеграційного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дану проблематику досліджували такі науковці як М. Верещак, А. Гнітій, О. Коваль, М. Комаров, Д. Козаченко, Є. Лисенко, І. Однолько, І. Пашенко, О. Стрельцова та інші. Попри значний обсяг існуючих наукових праць, стрімка зміна правового забезпечення, зумовлена прийняттям нових Директив ЄС та оновленням вітчизняної Антикорупційної стратегії, потребує подальшого комплексного вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття викликів та перспектив адаптації законодавства України до стандартів ЄС у сфері запобігання корупції.

Виклад основного матеріалу. Система боротьби з корупцією в Україні базується на поєднанні потужної нормативно-правової бази та мережі спеціалізованих інституцій. Завдяки таким інструментам, як електронне декларування та прозорі державні закупівлі, у країні вибудовано комплексну систему, що працює на випередження та покарання за корупційні злочини. Проте, забезпечення довгострокового ефекту реформ вимагає зміцнення незалежності антикорупційних органів, оптимізації їх операційних процесів та активізації громадського моніторингу.

Аналізуючи стан антикорупційної політики в Україні, слід відзначити значний прогрес щодо удосконалення комплексу національних антикорупційних заходів. Перш за все, створення потужної антикорупційної нормативно-правової бази відповідно до європейських стандартів та впровадження дієвих антикорупційних механізмів. Варто відзначити ефективність діяльності антикорупційних органів влади, призначення їх керівників, обраних за результатами прозорих конкурсів та запровадження майнового декларування. Проведення подальших антикорупційних реформ та реалізації відповідних стратегій сприятиме подальшому євроінтеграційному процесу в Україні та успішному проведенню переговорів про вступ до ЄС [5].

Процес адаптації українського законодавства до європейських стандартів був започаткований ще на підставі Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. та у подальшому був розвинутий, виходячи з положень Угоди про асоціацію 2014 р. На сьогодні адаптація українського законодавства до асquis ЄС є вкрай важливим процесом ще й тому, що наша держава отримала статус кандидата та повинна продовжувати проводити комплексні реформи для досягнення достатнього рівня еквівалентності правових норм [1, с. 481]. Отже, адаптаційний процес передбачає системне реформування нормативно-правового забезпечення з метою усунення законодавчих прогалин, розбудови відповідної інституційної бази та впровадження регламентів, необхідних для повноцінної відповідності критеріям членства в ЄС.

Серед основних відмінностей та подібностей між антикорупційним законодавством України та країн ЄС варто зазначити наступні: інституційна структура (як і в більшості країн ЄС, в Україні створені спеціалізовані органи для боротьби з корупцією. Однак, у країнах ЄС ці органи зазвичай мають більшу незалежність та ресурсну забезпеченість), прозорість та підзвітність (країни ЄС мають високі стандарти прозорості та підзвітності, що забезпечується ефективними механізмами контролю та моніторингу. В Україні ці механізми знаходяться на стадії розвитку і потребують подальшого вдосконалення), законодавча база (в Україні спостерігається активне впровадження європейських стандартів у національне законодавство, проте залишається необхідність подальшої адаптації та гармонізації з нормами ЄС). Особливо враховуючи майбутній процес вступу до Європейського союзу [3, с. 53–54].

Виклики, пов'язані з впровадженням законодавчих реформ для приведення українського законодавства у відповідність до європейських стандартів, стали критичними на шляху їх реалізації. Непідготовленість національного законодавчого основи до прийому та інтеграції нових норм може стати перешкодою, викликаючи затримки в адаптаційному процесі та ускладнюючи досягнення передбачених цілей. Це може породити ситуацію, коли новоприйняті закони та регулятивні акти України не будуть відповідати зобов'язанням, визначеним у рамках угод і договорів між Україною та Європейським Союзом. Нарешті, адаптація українського корпоративного права до законодавства ЄС є важливою для забезпечення того, щоб корпоративне управління відповідало європейським нормам. Однак узгодження українського законодавства з європейськими нормами має свої переваги. Це дозволяє Україні впроваджувати передові практики та стандарти боротьби з корупцією, які вже встановлені в Європейському Союзі [2, с. 484–485].

Отже, комплексний аналіз процесу гармонізації вітчизняного законодавства з європейськими нормами дозволяє стверджувати, що адаптація законодавства у сфері запобігання корупції є багатоаспектним процесом, який виходить за

межі простої законотворчої техніки. На сучасному етапі Україна зіткнулася з необхідністю розв'язання низки структурних суперечностей, де прагнення до швидкої відповідності європейським стандартам вступає в колізію з усталеними бюрократичними практиками та викликами безпекового характеру. Оцінка ефективності проведених реформ потребує чіткого розмежування між існуючими бар'єрами, що уповільнюють інтеграцію, та стратегічними можливостями, які відкриваються перед державою у процесі виконання європейських вимог. У табл. 1 наведемо основні виклики та перспективи адаптації українського законодавства з стандартами ЄС у сфері запобігання корупції.

Відтак, подолання існуючих викликів потребує не лише «точкових» змін до окремих законів, а й системного перегляду антикорупційної діяльності. Виявлені перешкоди у сферах нормотворчості та інституційної спроможності вказують на необхідність завершення судової реформи та усунення процесуальних перепон, які наразі нівелюють результативність роботи антикорупційних органів. Водночас виокремлені перспективи підтверджують, що Україна має значний потенціал для перетворення на регіонального лідера у сфері цифрової антикорупційної діяльності.

Таблиця 1

Виклики та перспективи адаптації антикорупційного законодавства України з стандартами ЄС у сфері запобігання корупції

Сфера адаптації	Виклики	Перспективи
Інституційна спроможність	Ризики політичного впливу на процедури відбору керівництва Недостатня ресурсна автономія САП та НАБУ	Законодавче закріплення повної незалежності САП Посилення ролі міжнародних експертів у кадрових комісіях
Нормотворча діяльність	Наявність правових прогалин у Кримінальному процесуальному кодексі України щодо строків розслідування Колізії між спеціальними законами та кодексами	Гармонізація з Директивою (ЄС) 2024/1264 Впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб за європейським зразком
Захист викривачів	Низький рівень суспільної довіри Формальний підхід до забезпечення реальної безпеки викривачів	Створення системної правової підтримки Виплата реальної грошової винагороди за повідомлення про топ-корупцію
Цифровізація (GovTech)	Закритість реєстрів під час воєнного стану Складність інтеграції національних баз із європейськими	Впровадження штучного інтелекту для аналізу декларацій Запуск системи «e-Anticorruption» для моніторингу витрат на відновлення
Прозорість впливу	Ризики використання закону про лобювання для тиску на громадський сектор	Створення прозорого Реєстру лобістів Легалізація представництва інтересів за європейськими стандартами
Міжнародна співпраця	Тривалі процедури екстрадиції та повернення активів із іноземних юрисдикцій	Повна інтеграція до системи Європейської прокуратури Спрощення транскордонного розшуку активів

Джерело: складено автором.

Застосування інструментів штучного інтелекту для моніторингу способу життя та інтеграція в єдиний правовий простір Європейської прокуратури слід розглядати в якості головних драйверів, що забезпечать незворотність євроінтеграційного розвитку. Таким чином, перспективи адаптації законодавства України безпосередньо залежать від готовності політичного керівництва забезпечити сталість створених інституцій та завершити трансформацію правової системи відповідно до принципів верховенства права та нульової толерантності до корупції, що є фундаментальною вимогою для набуття повноправного членства в ЄС.

Підводячи підсумок всього дослідження, варто зазначити, що європейський вектор розвитку в Україні дає істотний поштовх для більш ефективної боротьби із корупцією та започаткуванні процесів викорінення цього явища, адже береться до уваги досвід європейських держав, а в масив вітчизняного законодавства імплементуються міжнародні норми, які більш ретельно регулюють суспільні відносини у сфері корупційних проявів. Задля формування дієвого антикорупційного законодавства та гармонічної інтеграції України в європейське співтовариство є необхідність враховувати досвід зарубіжних держав, що свого часу теж прагнули вступу до ЄС та успішно це робили, а також вдало протидіяли корупційній злочинності [4, с. 203–204]. Попри прогрес у ключових реформах, таких як судова реформа та антикорупційні заходи, існують виклики: суперечності між національними та ЄС нормами, нестабільність законодавства, обмежені кадрові ресурси та висока корупція, що ускладнюють адаптацію. Ефективність адаптації залежить від координації між інституціями та чітких механізмів моніторингу процесу інтеграції України в ЄС, що вимагає продовження реформ для економічної стабілізації та покращення управлінських процесів [6, с. 205].

Отже, впровадження передового європейського досвіду в українське законодавство є головним фактором, що дозволить вивести боротьбу з корупцією на якісно новий рівень. Попри помітні успіхи на цьому шляху, перед Україною досі стоїть низка складних завдань, що потребують системного підходу та тривалих зусиль. Фундаментом успіху є зміцнення автономії антикорупційних структур, налагодження дієвих систем прозорості та розбудова реальної спроможності державних інституцій виконувати свої функції.

Головна розбіжність між українською та європейськими антикорупційними системами полягає у принципах побудови та взаємодії державних

інституцій. Україна наслідує європейську практику розбудови спеціалізованої антикорупційної інфраструктури, прикладом чого є функціонування таких інституцій, як НАБУ та НАЗК. Попри схожість структур, європейські антикорупційні органи зазвичай вирізняються вищим рівнем автономії та кращим ресурсним наповненням. Тому для України пріоритетом має стати стабільне фінансування та професійний розвиток кадрового складу цих відомств. Удосконалення стандартів публічної звітності та контролю є пріоритетним завданням для України. Подальший розвиток національних інструментів моніторингу має на меті досягнення того рівня прозорості, який є зразковим для держав-членів Європейського Союзу.

Висновки. Таким чином, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що впровадження передового європейського досвіду в українське законодавство є головним фактором, що дозволить вивести боротьбу з корупцією на якісно новий рівень. Попри помітні успіхи на цьому шляху, перед Україною досі стоїть низка складних завдань, що потребують системного підходу та тривалих зусиль. Фундаментом успіху є зміцнення автономії антикорупційних структур, налагодження дієвих систем прозорості та розбудова реальної спроможності державних інституцій виконувати свої функції.

Головна розбіжність між українською та європейськими антикорупційними системами полягає у принципах побудови та взаємодії державних інституцій. Україна наслідує європейську практику розбудови спеціалізованої антикорупційної інфраструктури, прикладом чого є функціонування таких інституцій, як НАБУ та НАЗК. Попри схожість структур, європейські антикорупційні органи зазвичай вирізняються вищим рівнем автономії та кращим ресурсним наповненням. Тому для України пріоритетом має стати стабільне фінансування та професійний розвиток кадрового складу цих відомств. Удосконалення стандартів публічної звітності та контролю є пріоритетним завданням для України. Подальший розвиток національних інструментів моніторингу має на меті досягнення того рівня прозорості, який є зразковим для держав-членів Європейського Союзу.

Отже, попри активну інтеграцію європейських стандартів у вітчизняне правове забезпечення, процес гармонізації законодавства залишається незавершеним. Подальша адаптація норм є критичною умовою для успішного проходження переговорного процесу щодо членства України в ЄС. Головною перешкодою на шляху впровадження

європейського досвіду є дефіцит реальної політичної волі та вразливість антикорупційної вертикалі перед зовнішнім втручанням. Успіх реформи залежить не стільки від досконалості законів, скільки від створення практичних перешкод проти політичного тиску, а також від стабільного ресурсного та кадрового наповнення цих інституцій. Тісна взаємодія з ЄС у поєднанні з активністю громадського сектору є запорукою успішного входження України в європейський правовий простір. Громадський моніторинг виступає надзвичайно важливим зовнішнім запобіжником, який гарантує реальну

підзвітність влади та прозорість антикорупційних процесів. Пріоритетними завданнями є посилення незалежності антикорупційних органів та консолідація суспільної підтримки навколо їх діяльності.

У підсумку, адаптація європейських антикорупційних стандартів є не просто інструментом подолання зловживань, а фундаментальною умовою входження України до правового простору ЄС. Успіх цього процесу залежить від поєднання зусиль державного апарату та громадянського сектору, що дозволить забезпечити незворотність реформ і досягти сталих результатів.

Список літератури:

1. Гнітій А. О., Козаченко Д. І., Лисенко Є. П. Адаптація національного законодавства України до асquis ЄС щодо боротьби з корупцією. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 480–483. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/119>.
2. Коваль О. М. Адаптація українського законодавства до європейських норм та стандартів боротьби з корупцією. *Наукові перспективи*. 2023. № 8 (38). С. 480–488. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-480-487](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-480-487)
3. Комаров М. А. Порівняльний аналіз антикорупційного законодавства України та країн ЄС: імплементація та адаптація кращих практик. *Modern scientific journal (Сучасний науковий журнал)*. 2024. № 4(2). С. 50–56. DOI: <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2024-4-7>.
4. Однолько І. В. Гармонізація антикорупційного законодавства для надання Україні статусу члена Європейського Союзу. Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути: матеріали міжнар. наук. конференції, м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р. Харків : Право, 2022. С. 203–206.
5. Пашченко І. І. Застосування європейських стандартів запобігання корупції в Україні. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d50e782c-d028-4bdf-ba7f-ddb1c791c29e/content>
6. Стрельцова О. В., Верещак М. В. Особливості процесу адаптації законодавства України до асquis ЄС як ключова умова набуття членства в ЄС. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2025. № 2. С. 201–207. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.2/29>.

Barsuchenko I. V. ADAPTATION OF UKRAINIAN LEGISLATION TO EU STANDARDS IN THE FIELD OF CORRUPTION PREVENTION: CHALLENGES AND PROSPECTS

The article is devoted to revealing the challenges and prospects of adapting Ukrainian legislation to EU standards in the field of corruption prevention. It is well known that corruption is one of the most dangerous challenges for the development of modern civilization. Due to the undermining of trust in the authorities and the expansion of the shadow sector, this phenomenon becomes the main obstacle to national development. The origins of Ukrainian corruption date back to Soviet times, but it finally took root during the transformation of the planned economic system into a market one. Gaining independence brought not only freedom, but also created a certain chaos, since imperfect legislation and the lack of legal discipline led to the emergence of “oligarchic clans”, where politics and business became inseparable. Integration into the EU requires Ukraine to completely harmonize its domestic law with European anti-corruption standards. This is the basis for creating a transparent state system and ensuring sustainable social development.

However, the implementation of Ukrainian legislation to EU standards in the field of corruption prevention is accompanied by significant institutional and socio-cultural challenges. The need to harmonize the large-scale scope of European requirements with the domestic legal system requires consolidated efforts of all branches of government and civil society. In addition, the ambiguous interpretation of European norms and the difficulties of their implementation create additional problems. The situation is also complicated by the low institutional capacity of supervisory structures, which lack openness and effectiveness in their work. Therefore, the harmonization of Ukrainian norms with European ones is the key to a successful anti-corruption strategy that will guarantee social progress and stable development of the state.

It is determined that despite the active integration of European standards into domestic legal support, the process of harmonization of legislation remains incomplete. Further adaptation of norms is a critical condition for the successful completion of the negotiation process on Ukraine's membership in the EU. The main challenges and prospects for adapting Ukrainian legislation to EU standards in the field of corruption prevention are presented. The identified obstacles in the areas of rulemaking and institutional capacity indicate the need to complete the judicial reform and eliminate procedural obstacles that currently limit the effectiveness of the work of anti-corruption bodies. At the same time, the identified prospects confirm that Ukraine has significant potential to become a regional leader in the field of digital anti-corruption activities.

Keywords: *corruption, corruption prevention, adaptation of legislation, EU standards, problems, prospects.*

Дата першого надходження статті до видання: 30.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.08.2026